
Gąsawa, st. 6, gm. loco, woj. bydgoskie, AZP 45-35/68

Informator Archeologiczny : badania 32, 31-32

1998

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Materiały i dokumentacja znajdują się w Muzeum Archeologicznym w Krakowie. Wyniki badań zostaną opublikowane w „Sprawozdaniach Archeologicznych”. Badania będą kontynuowane.

GĄSAWA, st. 6, gm. loco, woj. bydgoskie, AZP 45-35/68

- osada grupy brzesko-kujawskiej cyklu lendzielsko-polgarskiego (neolit)
- ślady osadnictwa kultury pucharów lejkowatych (neolit)
- zespół grobowy kultury iwieńskiej (wczesna epoka brązu)
- osada kultury łużyckiej (środkowa i późna epoka brązu)
- osada kultury wielbarskiej (okres wpływów rzymskich)
- ślady osadnictwa z okresu wędrówek ludów

Badania przeprowadzone przez mgr Annę Grossman (Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, Oddział w Biskupinie). Finansowane przez PSOZ. Trzeci sezon badań. Przebadano powierzchnię 431 m².

Stanowisko 6 w Gąsawie usytuowane jest na wzniesieniu położonym za zachód od Jeziora Gąsawskiego (na jego szczycie oraz wschodnim i południowo-wschodnim stoku). Zostało ono zarejestrowane w latach 30-tych przez ekspedycję biskupińską jako ślady osadnictwa łużyckiego i rzymskiego.

Badania w 1998 roku miały na celu odsłonięcie w całości drugiego neolitycznego długiego domu oraz sprawdzenie zasięgu osadnictwa z poszczególnych faz zasiedlania wzniesienia. Wytyczono pięć wykopów o łącznej powierzchni 431 m². Zadokumentowano i wyeksplorowano 69 obiektów, które można podzielić na rowy fundamentowe długiego domu, jamy zasobowe, półziemianki, piec, paleniska, dymarki, dołki posłupowe i obiekty o nieokreślonej funkcji.

Odsłonięto zarys długiego domu trapezowatego grupy brzesko-kujawskiej cyklu lendzielsko-polgarskiego (drugi długi dom na badanym stanowisku) o wymiarach: długość 23 m, szerokość na północy 3,5 m, na południu 5,5 m. Wejście do wnętrza znajdowało się od szerszej, południowej strony. Ściany domu skonstruowano z pni drzew ustawionych w rowach fundamentowych naprzemiennie obok siebie, co wykazała analiza planów i profili rowów. W ich wypełnisku znaleziono fragment ceramiki o cechach technologicznych charakterystycznych dla grupy brzesko-kujawskiej. Inne obiekty z tego czasu, towarzyszące długim domom, mogły być usytuowane na wschód i południowo-wschód od nich, bliżej jeziora.

Obiektem neolitycznym jest jama zasobowa kultury pucharów lejkowatych. Materiał zabytkowy stanowią fragmenty ceramiki, krzemienie, fragmenty polepy, kości zwierzęcych i rozcieracz kamienny.

Z czasów trwania kultury łużyckiej odsłonięto jeden obiekt o nieokreślonej jeszcze funkcji. Odsłonięcie tylko jednego obiektu łużyckiego pozwala na przypuszczenie, że osadnictwo łużyckie koncentrowało się głównie na wierzchołku wzniesienia, nie schodząc na jego stoki.

Większość odkrytych obiektów to pozostałości osady z okresu wpływów rzymskich. Najciekawszym jest obiekt 242, półziemianka, odsłonięty w całości z towarzyszącymi dołkami posłupowymi, będącymi pozostałościami konstrukcji naziemnej, co daje podstawy do rekonstrukcji tego obiektu. Materiał zabytkowy stanowi kilkaset fragmentów ceramiki, w tym kilka prawie całych naczyń, liczne fragmenty kości zwierzęcych, kilkaset kilogramów rumoszu polepy glinianej z odciskami elementów konstrukcyjnych (bali i półbali, łupanych desek, plecionki). Zabytki wydzielone reprezentowane są przez: dwie zapinki brązowe z podwiniętą nóżką (Almgren VI 162), fragment igły brązowej, trzywarstwowy grzebień rogowy bogato ornamentowany (grupa IB, odmiany I wg E. Cnotliwego), gliniany ciężarek tkacki, płytkę rógową (półwytwór grzebienia), fragment gładzika kamiennego i kilka fragmentów przedmiotów żelaznych (m. in. klamry pasa?).

Innym interesującym obiektem z okresu wpływów rzymskich jest gliniany, owalny piec piekarski, prawdopodobnie kopułkowy, zagłębiony w podłoże. Jedna ze ścianek zachowana była do wysokości prawie 40 cm od dna wraz z zakończeniem przy otworze usytuowanym od zachodniej strony.

Wewnątrz, poza fragmentami ceramiki i kości zwierzęcych, znaleziono liczne muszle szczeżui.

Wśród pozostałych obiektów osadniczych znajdowały się jamy zasobowe, pozostałości półziemianek, dymarek, palenisk, dołków posłupowych po konstrukcjach naziemnych oraz obiektów o funkcjach obecnie nieustalonych.

Wstępna analiza najmłodszych na stanowisku obiektów wskazuje, iż osadnictwo z okresu wpływów rzymskich mogło być dwufazowe. Usytuowanie obiektów z początków naszej ery pozwala umiejscowić osadnictwo tych czasów na szczycie wzniesienia i partiach stoku południowo-wschodniego, prawdopodobnie dochodząc do jeziora. Potwierdzeniem mogą być badania grupy pletwonurków z bydgoskiego klubu TRYTON, które największą ilość materiału zabytkowego (głównie z okresu wpływów rzymskich) zarejestrowały w strefie przybrzeżnej na południowy-wschód od szczytu wzniesienia. Stanowisko jest bardzo niszczone przez głęboką orkę.

Materiały i dokumentacja znajdują się w Państwowym Muzeum Archeologicznym, Oddział w Biskupinie.

Badania będą kontynuowane.

Giebultów, st. 8, gm. Książ Wielki, woj. kieleckie, AZP 95-59 - patrz: środkowa i późna epoka brązu

Giecz, st. 21-22, gm. Dominowo, woj. poznańskie, AZP 54-32/224-225 - patrz: młodszy okres przedrzymski – okres wpływów rzymskich

GNOJNO, st. 4, gm. *loco*, woj. kieleckie, AZP 91-65/11

- osada kultury pucharów lejkowatych (neolit)
- osada wczesnośredniowieczna

Ratownicze badania wykopaliskowe, przeprowadzone w dniach od 7 do 26 września przez mgr. Marka Nowaka (Instytut Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego). Finansowane przez PSOZ. Drugi sezon badań. Przebadano powierzchnię 75 m².

Sytuacja stratygraficzna była zasadniczo taka sama, jak w jednostkach już przebadanych w 1997 roku. Poniżej warstwy ziemi ornej, o miąższości 25-30 cm, zalegała warstwa szaro-czarna, w przybliżeniu do poziomu 70-80 cm. Poniżej wystąpił jasnożółty piasek, do poziomu około 120-130 cm. Na tym poziomie mamy do czynienia z ostrą granicą z gliniastym, spłaszczonym utworem pochodzenia lodowcowego. Tylko na jednym z odcinków bezpośrednio poniżej warstwy ornej mamy do czynienia z miąższą na około 70 cm warstwą jasnożółtego piasku, poniżej której pojawiają się wspomniane utwory gliniaste.

Już w warstwie ornej znaleziono stosunkowo dużą ilość materiałów kultury pucharów lejkowatych, zarówno ceramiki jak i zabytków krzemiennych, podobnie jak w warstwie szaroczarnej i w jasnożółtym piasku, do poziomu ok. 90-100 cm. Obok zabytków neolitycznych znaleziono w warstwie szarocznego piasku fragmenty naczyń glinianych z okresu średniowiecza.

Odkrytych zostało 7 obiektów, których wypełniska dostarczyły skromnych ilości zabytków ceramicznych, krzemiennych i bryłek polepy. Były to obiekty owalne w rzucie poziomym (długość osi dłuższych nie przekraczały jednego metra), w profilu nieckowate, o miąższości rzędu 30-50 cm. Klasyfikacja kulturowa tych obiektów budzi pewne kontrowersje. Na podstawie wstępnej analizy materiałów zabytkowych z kulturą pucharów lejkowatych można zapewne wiązać 4 obiekty, z okresem wczesnośredniowiecznym I, natomiast 2 pozostają bez określenia.

Charakter materiałów zabytkowych, zarówno neolitycznych jak i średniowiecznych jest taki sam jak w sezonie ubiegłym. W sumie znaleziono około 2 tysięcy fragmentów naczyń glinianych (z czego około 70% wiązać można z kulturą pucharów lejkowatych), 155 zabytków krzemiennych, blisko 200 bryłek polepy oraz kilka zabytków wykonanych ze skał krystalicznych.